

**Energeetika- ja keskkonnaministri määruse
„Keskkonnaministri määruste muutmise seoses Euroopa Liidu õhukvaliteedi direktiivi
2881/2024/EL ülevõtmiseks“ eelnõu
seletuskiri**

1. Sissejuhatus

Eelnõukohase määrusega muudetakse viite keskkonnaministri määrust, et viia need kooskõlla Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2024/2881/EL, mis käsitleb välisõhu kvaliteeti ja Euroopa õhu puhtamaks muutmist (ELT L, 2024/2881, 20.11.2024) (edaspidi ka *uus õhukvaliteedi direktiiv*), nõuetega. Lisaks täpsustatakse saasteainete mõõtmiste protokollimise nõudeid, mis ei tulene direktiivi otseselt ülevõtmisest, kuid on vajalikud õigusselguse parandamiseks. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/107/EÜ arseeni, kaadmiumi, elavhõbeda, nikli ja polütsükliiliste aromaatsete süsivesinike sisalduse kohta välisõhus (ELT L 23, 26.01.2005, lk 3–16) ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/50/EÜ välisõhu kvaliteedi ja Euroopa õhu puhtamaks muutmise kohta muutuvad kehtetuks 11.12.2026, kui jõustub uus õhukvaliteedi direktiiv.

Eelnõukohase määrusega muudetakse järgmisi keskkonnaministri määrusi:

- 1) keskkonnaministri 10.11.2016. a määrus nr 47 „Riigi territooriumi jaotus õhukvaliteedi piirkondadeks ja linnastuteks õhukvaliteedi taseme järgi ning linnastute määratlemiseks vajalik asustustihedus“;
- 2) keskkonnaministri 14.12.2016. a määrus nr 67 „Tegevuse künnisvõimsused ja saasteainete heidete künniskogused, millest alates on käitise tegevuse jaoks nõutav õhusaasteluba“;
- 3) keskkonnaministri 14.12.2016. a määrus nr 68 „Keskkonnakaitseloa omaja välisõhu saastamisega seotud aastaaruande andmekoosseis ja esitamise kord“;
- 4) keskkonnaministri 27.12.2016. a määrus nr 75 „Õhukvaliteedi sihtväärtused, õhukvaliteedi muud piirnormid ja õhukvaliteedi hindamiskiirid“;
- 5) keskkonnaministri 27.12.2016. a määrus nr 84 „Õhukvaliteedi hindamise kord“.

Määruste muutmise aluseks on Riigikogu 17.06.2026 vastu võetud atmosfääriõhu kaitse seaduse, keskkonnatasude seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seadus (RT I, 11.07.2026, 5), (edaspidi ka *17.06.2026 vastu võetud seadus*).

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kliimaministeeriumi välisõhu osakonna nõunik Mikk Toim (634 5059, mikk.toim@kliimaministeerium.ee). Eelnõu keeletoiemise tegi Justiits- ja Digiministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Aili Sandre (aili.sandre@justdigi.ee). Eelnõu õigusekspertiisi tegi Kliimaministeeriumi õigussosakonna nõunik Helen Holtsman (626 2820, helen.holtsman@kliimaministeerium.ee).

Käesolev määruste muudatuste pakett on otseselt seotud 17.06.2026 vastu võetud seaduse rakendamisega. Halduskoormuse tasakaalustamise rakendamise kohta käivad selgitused on eeltoodud seaduse eelnõu seletuskirjas¹ (edaspidi ka *seaduseelnõu 861 SE seletuskiri*). Käesoleva määruste muutmise eelnõu seletuskirjas on seaduseelnõu 861 SE seletuskirjale viidatud.

2. Määruse eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõukohane määrus koosneb kuuest paragrahvist.

¹ [Seaduseelnõu - Riigikogu](#)

Paragrahv 1 sätestab keskkonnaministri 10.11.2016. a määruses nr 47 „Riigi territooriumi jaotus õhukvaliteedi piirkondadeks ja linnastuteks õhukvaliteedi taseme järgi ning linnastute määramiseks vajalik asustustihedus“ tehtavad muudatused.

Paragrahv koosneb neljast punktist.

Punktiga 1 muudetakse § 2 teksti, viies selle vastavusse uue õhukvaliteedi direktiivi artikli 4 lõikes 21 ja artiklis 7 esitatud hindamiskiiri määratlusega. Muudatust on käsitletud seaduseelnõu 861 SE seletuskirja punktis 23. Õhukvaliteedi direktiiv sätestab ühe hindamiskiiri kehtiva ülemise ja alumise hindamiskiiri asemele.

Muudatuse eesmärk on lihtsustada ja ühtlustada õhukvaliteedi hindamist kogu Euroopa Liidus. Üks hindamiskiir lihtsustab varasemat süsteemi ning aitab tagada, et seiret tehakse seal, kus see on vajalik. Modelleerimise ja kaugseire meetodite areng võimaldab saada täpse ülevaate ka ilma ulatusliku mõõtevõrguta, mistõttu suunatakse rohkem tähelepanu seire kvaliteedile, mitte üksnes selle olemasolule. Samuti loob uus süsteem õiglasema ja läbipaistvama raamistiku Euroopa Liidu liikmesriikidele, vältides võimalust alahinnata saastetasemeid, kasutades pelgalt modelleerimist.

Punktiga 2 muudetakse linnastute nimekirja, jättes Kohtla-Järve nimekirjast välja. Õhukvaliteedi hindamiseks ja juhtimiseks jaotatakse Eesti territoorium Põhja-Eesti ja Lõuna-Eesti õhukvaliteedi piirkonnaks ning linnastuteks (Tallinn ja Kohtla-Järve).

Euroopa Komisjoni hinnangu² kohaselt on Eesti seirevõrgustikus puudujääke seoses uuest direktiivist tulenevate äärelinna osoonimõõtejaamade ning PM_{2,5} liiklussaaste mõõtepunktide nõutava arvuga. Vastavalt direktiivi lisa III punktile A peab vähemalt 50% linnastu osooni mõõtepunktidest paiknema äärelinna piirkondades. Euroopa Komisjoni analüüsis on Kohtla-Järve linnastu toodud näitena linnastust, mis sellele nõudele praegu ei vasta. Viies Kohtla-Järve linnastult Põhja-Eesti õhukvaliteedi piirkonna alla tagab uue direktiivi nõuete täitmise ja hoiab ära uute mõõtepunktide rajamise vajaduse.

Linnastu on üle 250 000 elanikuga linna-ala või väiksema elanike arvuga tiheasustusega ala, mida käsitletakse õhukvaliteedi hindamisel eraldi üksusena. Aastast 2004 on Kohtla-Järve olnud linnastu, lähtudes õhukvaliteedi tasemest ja õhukvaliteedi hindamiskiiridest ja asustustihedusest üle 1000 elaniku ruutkilomeetril. Võrreldes 2004. aastaga on seiratavate saasteainete tasemed Kohtla-Järvel oluliselt vähenenud. Kohtla-Järve asustustihedus ei vasta enam kehtivas määruses linnastule seatud tingimusele vähemalt 1000 elanikku ruutkilomeetri kohta. Statistikaameti andmetel on Kohtla-Järve asustustihedus ligikaudu 820 elanikku ruutkilomeetri kohta. Muudatus on kooskõlas teiste Euroopa riikide praktikaga, kus väiksema elanike arvu ja hõredama asustusega piirkondi käsitletakse suuremate õhukvaliteedi piirkondade koosseisus ning eraldi linnastud moodustatakse suuremate linnaaladele või piirkondadele, mille õhukvaliteet või rahvaarv tingib vajaduse neid eraldi linnastuna käsitleda.

Riiklik õhuseirejaam Kohtla-Järve linnas jääb alles ning õhukvaliteedi seire jätkub samas mahus, et tagada inimeste tervise ja keskkonna kaitseks vajalikud mõõtmised.

Punktidega 3 ja 4 muudetakse määruse normitehnilist osa, jättes sellest välja viited 12.12.2026 kehtetuks muutuvatele direktiividele ning lisades viite Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2024/2881/EL.

² [Analysis of minimum number sampling points - Publications Office of the EU](#)

Paragrahv 2 sätestab keskkonnaministri 14.12.2016. a määruses nr 67 „Tegevuse künnisvõimsused ja saasteainete heidete künniskogused, millest alates on käitise tegevuse jaoks nõutav õhusaasteluba“ tehtavad muudatused.

Paragrahv koosneb kahest punktist.

Punktidega 1 ja 2 muudetakse määruse normitehnilist osa. Välja jäetakse viited 12.12.2026 kehtetuks muutuvatele direktiividele ning lisatakse viide Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2024/2881/EL.

Paragrahv 3 sätestab keskkonnaministri 14.12.2016. a määruses nr 68 „Keskkonnakaitseloa omaja välisõhu saastamisega seotud aastaaruande andmekoosseis ja esitamise kord“ tehtavad muudatused.

Paragrahv koosneb neljast punktist

Punktides 1 ja 2 asendatakse termin „indikaatormõõtmised“ terminiga „pistelised mõõtmised“. Muudatuse eesmärk on viia määruse tekst vastavusse uue õhukvaliteedi direktiiviga. Sama muudatus tehti 17.06.2026 vastu võetud seaduses, kus muudatust on kirjeldatud täpsemalt seletuskirja punktis 21. Termin „indikaatormõõtmised“ ei ole eesti keeles laialt levinud ja seda on tõlgendatud erinevalt. Termin „pistelised mõõtmised“ on täpsem ning paremini mõistetav ka sihttrühmadele (sh kohalikud omavalitsused ja järelevalveasutused), kuna viitab selgelt korduvatele juhuslikele mõõtmistele, mida tehakse kindlatel eesmärkidel, näiteks lisateabe kogumiseks või kontrollimiseks.

Punktidega 3 ja 4 muudetakse määruse normitehnilist osa, jättes sealt välja viited 12.12.2026 kehtetuks muutuvatele direktiividele ning lisades viite Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2024/2881/EL.

Paragrahv 4 sätestab keskkonnaministri 27.12.2016. a määruses nr 75 „Õhukvaliteedi piir- ja sihtväärtused, õhukvaliteedi muud piirnормid ning õhukvaliteedi hindamisiirid“ tehtavad muudatused.

Paragrahv koosneb seitsmest punktist.

Punktiga 1 tunnistatakse kehtetuks § 1 lõige 2, et jätta määrusest välja mõiste „õhukvaliteedi piirväärtuse lubatud ületamise määr“, kuna seda võimalust ei ole enam direktiivis 2024/2881. Direktiivi 2008/50/EÜ tähenduses viitab mõiste „lubatud ületamise määr“ (inglise keeles *margin of tolerance*) ajutisele kõrvalekaldepiirile, mille võrra võib saasteaine kontsentratsioon piirväärtusest kõrgem olla piiratud ajavahemikul enne lõpliku nõude jõustumist. Täpsemalt on selgitatud seaduseelnõu 861 SE punktides 6 ja 7.

Punkt 2 sätestab keskmise kokkupuute näitaja vähendamise eesmärgi ja kohustuse ka lämmastikdioksiidile. Muudatus tehakse õhukvaliteedi direktiivi artikli 13 järgi ning direktiivi üle võtva seaduseelnõu 861 SE seletuskirjas on seda täpsemalt selgitatud punkti 10 juures. Lisaks eriti peenetele osakestele (PM_{2,5}) kehtestatakse nüüd ka lämmastikdioksiidi (NO₂) keskmise kokkupuute vähendamise kohustus ja eesmärk. See on oluline muudatus, kuna senine süsteem arvestas pikaajalise kokkupuute vähendamist vaid PM_{2,5} puhul, kuid teadusuuringud on näidanud, et ka pikaajaline kokkupuute NO₂-ga põhjustab tõsiseid tervisemõjusid, sealhulgas südame-veresoonkonna haigusi ja hingamisteede kahjustusi. Keskmise kokkupuute näitaja (AEI) määratlus jääb üldjoontes samaks – see näitab linnaelanike keskmist pikaajalist kokkupuudet saasteainega, kasutades mitme aasta keskmisi tulemusi taustaseirejaamades. Küll

aga täpsustatakse metoodikat, et tagada andmete võrreldavus ja esinduslikkus kogu riigi või linnapiirkonna kohta.

Punktiga 3 muudetakse § 3, tuues sisse keskmise kokkupuute näitaja vähendamise kohustuse ja eesmärgi lämmastikdioksiidi kohta. Samuti lisatakse viide vähendamise kohustustele lisas 2.

Punkt 4 muudab § 4 ning toob sisse muudetud hindamispiiri mõiste. Hindamispiiri muudatuse põhjendus on esitatud § 1 punktis 1.

Punktidega 5 ja 6 muudetakse määrase normitehnilist osa, jättes välja viited 12.12.2026 kehtetuks muutuvatele direktiividele ning lisades viite Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2024/2881/EL.

Punktiga 7 kehtestatakse määrase kolm lisa uues sõnastuses.

Lisas 1 viiakse õhukvaliteedi piir- ja sihtväärtused vastavusse uue õhukvaliteedi direktiivi nõuetega. Õhukvaliteedi direktiivi lisa I tabelid 1 ja 2 sätestavad uued piirväärtused. Tabelis 1 sätestatakse piirväärtused, mis hakkavad kehtima alates 2030 ning tabelis 2 on piir- ning sihtväärtused, mis kehtivad kuni 31.12.2029. Allpool olevas tabelis on välja toodud kehtivate direktiivide 2004/107/EÜ ja 2008/50/EÜ ning uue direktiivi (EL) 2024/2881 piirväärtuste võrdlus.

Saasteaine / mõõteperiood	2004/107/EÜ (sihtväärtus)	2008/50/EÜ (piirväärtus sihtväärtus)	(EL) 2024/2881 (piirväärtus – kehtib 2030. a)
PM _{2,5} – aastane	—	25 µg/m ³ (piirväärtus)	10 µg/m ³ (piirväärtus)
PM _{2,5} – ööpäevane	—	—	25 µg/m ³ , ületamine lubatud kuni 18 päeva aastas
PM ₁₀ – aastane	—	40 µg/m ³ (piirväärtus)	20 µg/m ³ (piirväärtus)
PM ₁₀ – ööpäevane	—	50 µg/m ³ , kuni 35 ületust aastas	45 µg/m ³ , kuni 18 ületust aastas
Lämmastikdioksiid (NO ₂) – aastane	—	40 µg/m ³ (piirväärtus)	20 µg/m ³ (piirväärtus)
Lämmastikdioksiid (NO ₂) – tunni keskmine	—	200 µg/m ³ , kuni 18 ületust aastas	200 µg/m ³ , ületamised piiratud (rangem kriteerium)
Vääveldioksiid (SO ₂) – ööpäevane	—	125 µg/m ³ , kuni 3 ületust aastas	50 µg/m ³ , kuni 18 ületust aastas
Vääveldioksiid (SO ₂) – tunni keskmine	—	350 µg/m ³ , kuni 24 ületust aastas	350 µg/m ³ (3 ületamist aastas)
Osoon (O ₃) – 8 tunni keskmine	—	120 µg/m ³ (sihtväärtus, pikaajaline eesmärk)	100 µg/m ³ (piirväärtus, maksimaalselt 3 päeva aastas)
Süsinikmonoksiid (CO) – 8 tunni keskmine	—	10 mg/m ³ (piirväärtus)	10 mg/m ³
Benseen – aastane	—	5 µg/m ³ (piirväärtus)	3,4 µg/m ³ (piirväärtus)

Saasteaine / mõõteperiood	2004/107/EÜ (sihtväärtus)	2008/50/EÜ (piirväärtus sihtväärtus)	(EL) 2024/2881 (piirväärtus – kehtib 2030. a)
Plii (Pb) – aastane	—	0,5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (piirväärtus)	0,5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (piirväärtus)
Arseen (As) – aastane	6 ng/m^3 (sihtväärtus)	—	6 ng/m^3 (piirväärtus)
Kaadmium (Cd) – aastane	5 ng/m^3 (sihtväärtus)	—	5 ng/m^3 (piirväärtus)
Nikkel (Ni) – aastane	20 ng/m^3 (sihtväärtus)	—	20 ng/m^3 (piirväärtus)
Benso(a)püreen (edaspidi ka BaP) – aastane	1 ng/m^3 (sihtväärtus)	—	1 ng/m^3 (piirväärtus)

Eestis on välisõhu kvaliteet hea ning 2025. aasta seiretulemuste ja saastetasemete suundumuse põhjal ei ole näha ohtu, et 2030. aastal kehtima hakkavaid uusi piirväärtusi ületataks riiklike seirejaamade mõõtmistes. Seireandmed näitavad, et saasteainete kontsentratsioonid püsivad stabiilselt madalal tasemel ning saasteainete tasemed on olnud pigem vähenemas. Seetõttu on Eesti lähiaastate õhukvaliteedi perspektiiv positiivne ning vastavus rangematele Euroopa Liidu nõuetele realistlik ja saavutatav ilma ulatuslike lisameetmeteta.

Eesti Keskkonnauuringute Keskus (edaspidi ka *EKUK*) hindas käitiste vastavust uutele õhukvaliteedi piirväärtustele. Analüüsitud tulemuste põhjal tuvastati ligikaudu 250 käitist, mille puhul on arvutusliku hindamise tulemuste põhjal oht ületada aastal 2030 kehtima hakkavaid piirväärtusi. Arvutusliku hindamise tulemused võivad tegelikku olukorda üle hinnata, sest reaalses olukorras käitiste töökoormus ja heitkogused varieeruvad. Näiteks piirväärtuste teoreetiline ületamine võib olla tingitud asjaolust, et osa modelleerimisel kasutatud sisendandmeid on üle hinnatud või puudulikud, mistõttu on modelleerimisel eeldatud 100% tööajadünaamikat ning see võib tekitada näilise piirväärtuste ületamise.

Keskkonnaamet teavitab võimalikke piirväärtuste ületajaid 2027. aastal, et käitised saaksid aegsasti hinnata oma tegevuse vastavust uutele õhukvaliteedi piirväärtustele. Kui käitis teeb hinnangu ning see tõendab, et piirväärtusi ei ületata, ei pea käitis oma luba muutma ega lisameetmeid rakendama, välja arvatud loal olevate ebaõigete andmete korrigeerimiseks.

Esmakordselt sätestatakse häiretase ka peenosakestele PM_{10} ja $\text{PM}_{2,5}$. Seni oli häiretase määratud üksnes vääveldioksiidi, lämmastikdioksiidi ja osooni suhtes. Häiretase tähistab saastetaset, mille ületamisel tuleb rakendada kiireid ja ajutisi õhukvaliteedi parandamise meetmeid (nt liikluspiirangud), et vähendada elanike terviseriske ja vältida olukorra edasist halvenemist.

PM_{10} ja $\text{PM}_{2,5}$ häiretase määratakse päeva keskmise väärtusena kolme või vähema järjestikuse päeva jooksul. Selline ajavahemik on valitud, kuna peenosakeste kontsentratsioon õhus muutub aeglasemalt kui gaasiliste saasteainete puhul ning nende mõju tervisele on seotud pigem mitmepäevase kokkupuutega.

Lisaks sätestatakse teavitamistasemed ka vääveldioksiidi, lämmastikdioksiidi, PM_{10} ja $\text{PM}_{2,5}$ jaoks. Seni oli teavitamistase ette nähtud vaid osooni puhul. Muudatuse eesmärk on tagada, et elanikkonda ja pädevaid asutusi teavitatakse aegsasti, kui saasteainete sisaldus õhus tõuseb

lühiajaliselt kõrgele tasemele ja võib põhjustada terviseriske, eriti tundlikele ja haavatavate elanikkonna rühmade jaoks.

Peenosakesed on tervisemõjude poolest üks olulisemaid õhusaastekomponente. Need võivad sügavale hingamisteedesse tungides süvendada südame- ja kopsuhaigusi ning põhjustada hingamisteede ärritust. Lühiajalised episoodid, mil PM₁₀ ja PM_{2,5} tase õhus suureneb, võivad oluliselt mõjutada tundlike ja haavatavaid elanikkonna rühmi, mistõttu on vaja elanikkonda aegsasti hoiatada ja vajalik on riskikommunikatsioon.

Teavitamistaseme määramine võimaldab õhukvaliteedi seiresüsteemil ja ametiasutustel anda elanikele õigeaegseid soovitusi käitumiseks (nt vähendada välitegevust, vältida kütmist või autokasutust suure saaste korral) ning valmistuda vajaduse korral ajutiste meetmete rakendamiseks, kui õhusaaste suureneb.

Väeveldioksiidi ja lämmastikdioksiidi puhul hinnatakse teavitamistasemele vastavust ühe tunni keskmisena, PM₁₀ ja PM_{2,5} puhul tehakse hindamine ööpäevase keskmise alusel. Selline erinevus tuleneb saasteainete omadustest – peenosakeste kontsentratsioon õhus ei kõigu nii kiiresti kui gaasiliste saasteainete puhul ning nende tervisemõju on seotud pigem kogu päeva jooksul sissehingatava kogusega. Viimaste aastate seiretulemuste andmetel ei ole tekkinud sellist saastetaset, mis tingiks kehtestatavate häire- või teavitamistasemete ületamist.

Lisas 2 muudetakse keskmise kokkupuute näitaja väärtusi. Muudatused tulevad õhukvaliteedi direktiivi artikli 12 lõikest 3 ja lisa I tabelist 5. Keskmise kokkupuute näitajaga seotud väärtuste muutmine aitab paremini hinnata pikaajalist kokkupuudet ja selle tervisemõjusid, mitte ainult lühiajalisi ületamisi. Samuti aitavad muudatused ühtlustada liikmesriikide aruandlust ja andmekvaliteeti, sest AEI arvutamise metoodika muutub täpsemaks ja ühtsemaks. See aitab parandada ka inimeste tervise kaitset, vähendades pidevat kokkupuudet saasteainetega, mis põhjustavad tuhandeid enneaegseid surmasid Euroopas igal aastal.

Uus õhukvaliteedi direktiiv muudab kohustuse rangemaks: liikmesriigid peavad saavutama kindla kokkupuute vähendamise taseme mitte ainult PM_{2,5} puhul, vaid ka NO₂ puhul. See tähendab, et tuleb hinnata ja vähendada elanikkonna keskmist saastega kokkupuudet, mitte ainult vältida piirväärtuste ületamist üksikutes seirepunktides. Sellega seatakse pikaajaline kokkupuute vähendamine sama kaalukaks eesmärgiks, kui on piirväärtuste järgimine.

Lisaks vähendatakse PM_{2,5} sihttaset, et see oleks kooskõlas uuema teadusliku arusaamaga saasteainete tervisemõjust. Eesmärk on viia keskmine kokkupuute madalamale tasemele, mis tagab parema kaitse kogu elanikkonnale, mitte ainult piirkondades, kus on suurim saaste. Samuti muutub kokkupuute vähendamise kohustus senisest siduvamaks ja selgema ajakava alusel täidetavaks.

Lisa 3 viiakse vastavusse õhukvaliteedi direktiivi artikliga 7 ja lisaga II, mis sätestab ühe hindamisprii kehtiva ülemise ja alumise hindamisprii asemele. Täpsemalt on selgitatud seletuskirjas § 1 punkti 1 juures ning direktiivi üle võtva 17.06.2026 vastu võetud seaduse seletuskirjas punkti 23. juures.

Kui riiklik keskkonnaseire tuvastab, et saasteaine kontsentratsioon piirkonnas ületab hindamisprii, tuleb riiklikus seires kasutada täpsemaid hindamismeetodeid ehk paikseid mõõtmisi (seirejaam). Kui kontsentratsioon jääb alla hindamisprii, võib õhukvaliteeti hinnata modelleerimise, pisteliste mõõtmiste või nende kombinatsiooni abil. See lähenemine võimaldab tõhusamalt suunata seireressursse piirkondadesse, kus saastetase on kõrgem, tagades samal ajal usaldusväärse õhukvaliteedi hindamise kogu ELis.

Aastate 2020–2024 seiretulemuste järgi võidakse uute NO₂ hindamispriiride ületamisi mõõta Tallinnas Kesklinna seirejaamas ning PM₁₀ puhul Liivalaia tänavas ja Kohtla-Järvel (ületati 2024. aastal, 2020–2023 olid seiretulemused alla hindamispriiri) ning BaP hindamispriiri Tartus. Ülejäänud seirepunktides jäid nimetatud aastate saastetasemete mõõtmistulemused alla hindamispriiri.

Paragrahv 5 sätestab keskkonnaministri 27.12.2016. a määruses nr 84 „Õhukvaliteedi hindamise kord“ tehtavad muudatused.

Paragrahv koosneb kahekümne viiest punktist.

Punktiga 1 asendatakse määruses läbivalt termin „indikaatormõõtmised“ terminiga „pistelised mõõtmised“. Muudatuse selgitus on esitatud § 3 punktide 1 ja 2 juures.

Punktiga 2 muudetakse § 2 lõiget 2, et viia määrus vastavusse uue õhukvaliteedi direktiivi ja direktiivi üle võtva seadusemuudatusest tuleneva kohustusega rakendada õhukvaliteedi parandamise tegevuskava juhul, kui perioodil 2026–2029 ei tagata piirkonnas 2030. aastal kehtima hakkavaid õhukvaliteedi norme.

Punktiga 3 jäetakse kalibreerimislaborite nõuetest välja standardi nimetus, sest standardile viitamisel piisab selle numbri esitamisest ning standardi täielikku nimetust ei ole vaja korrata. Standardi number identifitseerib selle üheselt, mistõttu nimetuse lisamine ei anna õiguslikult lisaväärtust ja muudab sätte tarbetult sõnaliselt raskemaks. Nimetuse väljajätmine lihtsustab teksti ja hoiab ära vajaduse seda muuta juhul, kui standardi ametlik nimetus muutub.

Punktiga 4 täiendatakse § 4 lõikes 1 üldisi seirenõudeid. Muudatusega ühtlustatakse seirejaamade ja proovivõtukohtade paigutamise nõuded uue õhukvaliteedi direktiivi järgi ning täpsustatakse kehtivaid tingimusi, et need oleksid selgemad, põhjendatumad ja võrreldavad teiste liikmesriikide seirekogemusega. Täpsem sõnastus ja uued lisatingimused tagavad, et seirejaamade asukoht peegeldab paremini tegelikku õhukvaliteeti, mitte üksikut lokaalset eripära (nt otsene heite mõju või hoonete varjus tekkiv turbulent).

Tekstiosa „mõne meetri kaugusel“ asendatakse konkreetse väärtusega „vähemalt 1,5 meetrit“, mis välistab tõlgendamisvõimaluse ja tagab võrreldava rakendamise kõikides seirepunktides. Proovivõtu kõrguse määramisel (0,5–4 m) täpsustatakse, et see peab vastama inimeste hingamistsooni kõrgusele, ning lisatakse nõue dokumenteerida kõrgem paigutus, kui see on vajalik – see parandab sätestatu läbipaistvust ja aruandluse kvaliteeti.

Uued nõuded osooni ja sademeproovide kohta viivad Eesti seirekorralduse vastavusse EMEP suuniste ja Euroopa Komisjoni rakendusotsustega, tagades, et mõõtmised on võrreldavad mõõtmistega rahvusvahelise seiresüsteemis.

Selgem põhjendus proovivõtuotsiku kauguse kohta heiteallikatest ja ristmikest aitab vähendada riski, et mõõdetakse vaid lokaalseid heiteid, mitte piirkonna õhukvaliteeti tervikuna.

Punktiga 5 võetakse üle uue õhukvaliteedi direktiivi artikli 9 lõike 7 seireseadmete ümbertõstmise keeld. Samuti tuuakse sisse ruumilise esindavuse nõuded. Ruumiline esindatus tähendab uue õhukvaliteedi direktiivi artikli 4 lõike 26 järgi, et konkreetne mõõtepunkt või proovivõtukoht ei anna teavet ainult selle täpse asukoha kohta, vaid iseloomustab ka ümbritsevat piirkonda. See on oluline seire usaldusväärsuse seisukohalt, sest ühe mõõtepunkti tulemusi kasutatakse sageli laiema ala õhukvaliteedi hindamiseks.

Ruumilise esindavuse all peetakse silmas, et proovivõtukohas mõõdetud õhukvaliteedi näitajad on sarnased samas piirkonnas valitsevatele tingimustele. Sel viisil tagatakse, et seireandmed kajastavad tegelikku olukorda suuremas ruumilises ulatuses, mitte ainult väga kitsalt mõõtepunktis.

Punktiga 6 tuuakse sisse uue õhukvaliteedi direktiivi artikli 10 kohased superseirejaama kohustused. Artikli 10 kohaselt tuleb linna- või maakeskkonna taustapiirkonda rajada superseirejaam, mis ühendab mitut proovivõtukohta, et koguda pikaajalisi andmeid saasteainete kohta. Superseirejaamas jälgitakse samaaegselt suurt hulka saasteaineid ja meteoroloogilisi näitajaid. Seal kogutakse detailset infot nii tavapäraste õhusaasteainete kui ka nende keemilise koostise ja tekkepõhjuste kohta. Sellised jaamad aitavad paremini mõista heiteallikate mõju, hinnata terviseriske ja toetada teaduspõhist õhukvaliteedi juhtimist.

Eestis hakatakse superseirejaamades mõõtma uues õhukvaliteedi direktiivis reguleeritud saasteaineid, sealhulgas musta süsinikku, ülipeeneid osakesi ja ammoniaaki, ent teatud tingimustel võib osa neist jätta maapiirkondades mõõtmata. Seiret koordineeritakse ka rahvusvaheliste programmide ja teadustaristutega, näiteks EMEP ja ACTRIS, et tagada andmete kvaliteet ja võrreldavus.

Linnakeskkonna ja maakeskkonna superseirejaamad on vajalikud, et hinnata saasteainete omavahelisi seoseid ja koosmõju, mida tavapärased seirejaamad ei pruugi piisava täpsusega kajastada. Nendes jaamades tehakse lisaks tavapäraste saasteainete (nt NO₂, PM_{2,5}, PM₁₀, SO₂, O₃) mõõtmistele ka selliseid, mis annavad teavet osakeste keemilise koostise, suurusjaotuse ja toksilisuse kohta (nt must süsinik, elementaarne ja orgaaniline süsinik, oksüdatsioonipotentsiaal). Selline teave aitab paremini mõista, millised allikad põhjustavad suurimat terviseriski ja kuidas erinevad saasteained koos mõjutavad inimeste tervist ja keskkonda.

Uues õhukvaliteedi direktiivis rahvaarvule ning pindalale seatud nõuete järgi tuleb Eestisse rajada kaks superseirejaama. Kuna superseirejaama asukoht võib kattuda juba varem rajatud seirejaama asukohaga, siis on Eestis kõige optimaalsem tagada superseirejaama rajamise nõue, täiendades Õismäe seirejaama, et see tagaks linnakeskkonna superseirejaama nõudeid, ning Lahemaa seirejaama, et see tagaks maakeskkonna superseirejaama nõudeid.

Punkt 7 sätestab tingimused lämmastikdioksiidide keskmise kokkupuute näitaja määramiseks. Tingimused on samad mis eriti peenete osakeste keskmise kokkupuute näitaja määramisel, kuid uuest õhukvaliteedi direktiivist tuleb ka lämmastikdioksiidide keskmise kokkupuute näitaja vähendamise kohustus.

Lisaks kehtestatakse häiretase ka peenosakeste PM₁₀ ja PM_{2,5} jaoks. Seni oli häiretase määratud vääveldioksiidi, lämmastikdioksiidi ja osooni suhtes. Häiretase tähistab saastetaset, mille ületamisel tuleb rakendada kiireid ja ajutisi õhukvaliteedi parandamise meetmeid, et vähendada elanike terviseriske ja vältida olukorra edasist halvenemist.

PM₁₀ ja PM_{2,5} häiretase määratakse päeva keskmise väärtusena kolme või vähema järjestikuse päeva jooksul. Selline ajavahemik tuleb uuest õhukvaliteedi direktiivist ning tähendab, et peenosakeste kontsentratsioon õhus muutub aeglasemalt kui gaasiliste saasteainete puhul ning nende mõju tervisele on seotud pigem mitmepäevase kokkupuutega.

Mõõtmised tehakse kohtades, mis iseloomustavad õhukvaliteeti vähemalt 100 km² suurusel alal või terves piirkonnas või linnastus – sõltuvalt sellest, kumb on väiksem. See tagab, et häiretase kajastab piirkonna üldist õhusaaste olukorda, mitte üksnes lokaalseid heiteallikaid.

Häiretase võimaldab reageerida olukorras, kus peenosakeste tase tõuseb kiiresti mitmel päeval järjest, ning hoiatada varakult elanikke ja anda soovitusi tundlike rühmade kaitseks (nt lapsed, eakad, kroonilisi hingamisteede haigusi põdevad inimesed).

Täiendavalt muudetakse lõiget 3¹, jättes välja Kohtla-Järve järel sõna „linnastu“. Muudatus on seotud paragrahvis 1 punktis 2 ettenähtud muudatusega Kohtla-Järve linnastu liitmisega Põhja-Eesti piirkonnaga.

Punktiga 8 sätestatakse peenete osakeste ja eriti peenete osakeste teavitamistasemetele vastavuse hindamise nõuded ning lämmastikdioksiidi ja vääveldioksiidi teavitamistasemete vastavuse hindamine. Õhukvaliteedi direktiivi lisa I jagu 4 sätestab teavitamistasemed ka vääveldioksiidi, lämmastikoksiidide ja PM₁₀ ja PM_{2,5} kohta, et tagada elanikkonna ja ametiasutuste varajane teavitamine olukorrast, kus osakeste kontsentratsioon õhus tõuseb oluliselt üle tavapärase taseme ning võib ohustada inimeste tervist. Seni olid teavitamistase kehtestatud vaid osooni kohta. PM₁₀ ja PM_{2,5} teavitamistase määratakse päeva keskmise väärtusena kolme või vähema järjestikuse päeva jooksul. Selline ajavahemik on sobiv, kuna peenosakeste kontsentratsioon õhus muutub aeglasemalt kui gaasiliste saasteainete puhul ning nende mõju tervisele on seotud pigem mitmepäevase kokkupuutega.

Mõõtmised tehakse kohtades, mis iseloomustavad õhukvaliteeti vähemalt 100 km² suurusel alal või terves piirkonnas või linnastus – sõltuvalt sellest, kumb on väiksem. See tagab, et häiretase kajastab piirkonna üldist õhusaastet, mitte üksnes lokaalseid heiteallikaid.

Punktiga 9 täiendatakse § 7 lõikega 8¹, milles määratletakse sadestuse üldkogus. Muudatuse eesmärk on täpsustada lõikes kasutatud terminit ning tagada üheselt mõistetav terminoloogia õhusaaste seire ja aruandluse kontekstis. Sadestuse üldkogus kirjeldab atmosfäärist pindadele langevate saasteainete kogumassi kindlal alal ja ajavahemikul. Termin on vajalik, et eristada sadestust kui õhusaaste ülekande protsessi õhust maapinnale, veekogudele või muudele pindadele, ning tagada, et sadestust seiratakse ja hinnatakse ühtsetel alustel.

Punktiga 10 täiendatakse § 7 lõikega 10, mis täpsustab, et juhul kui õhukvaliteedi piirkonnas ületatakse piir- või sihtväärtust, tuleb õhukvaliteedi hindamisel kasutada lisaks paiksetele mõõtmistele ka arvutuslikku hindamist või pistelisi mõõtmisi. Muudatus on kooskõlas 17.06.2026 vastu võetud seadusega. Muudatuse sisu on täpsemalt selgitatud seaduseelnõu 861 SE seletuskirja punktis 22.

Muudatuse eesmärk on tagada, et õhukvaliteedi tase oleks hinnatud piisava täpsusega ka nendes piirkondades, kus püsiv mõõtejaamade võrk ei pruugi anda täielikku ülevaadet saasteainete levikust ja ruumilisest ulatusest. Arvutuslik hindamine ja pistelised mõõtmised võimaldavad täiendada pidevmõõtmiste andmeid, et saada terviklikum pilt õhukvaliteedist, tuvastada ületusalad ning kavandada asjakohased õhukvaliteedi parandamise meetmed.

Punktiga 11 muudetakse § 9 lõiget 3. Täpsustatakse tingimusi, mille korral võib seirejaamade arvu vähendada kuni 50%. Eesmärk on viia säte vastavusse uue õhukvaliteedi direktiivi lisa III nõuetega ning täpsustada õhukvaliteedi hindamise metoodikat.

Ühe muudatusena asendatakse mõiste „indikaatormõõtmised“ mõistega „pistelised mõõtmised“, et kasutada terminoloogiat, mis vastab õhukvaliteedi direktiivis ja uues

seirekorralduses kasutatavatele mõistetele. Pistelised mõõtmised viitavad sihipäraselt ja ajutiselt tehtavatele mõõtmistele, mida kasutatakse paiksete mõõtmiste täiendamiseks ja ruumilise katvuse parandamiseks.

Samuti täpsustatakse, et lisaks piir- ja sihtväärtustele ning häiretasemetele tuleb tagada teave ka kriitiliste tasemete ja teavitamistasemete järgimise kohta. See muudatus on vajalik, kuna õhukvaliteedi direktiivis on täiendatud seirataavate saasteainete tasemete liike ja nende hindamiskriteeriume.

Samuti rõhutatakse, et seirejaamade arvu võib vähendada üksnes juhul, kui arvutuslik hindamine või pistelised mõõtmised tagavad piisava andmekvaliteedi ja ruumilise eraldusvõime, et hinnata õhukvaliteeti määruse lisas 1 sätestatud andmete kvaliteedi nõuete kohaselt.

Punktiga 12 muudetakse õhukvaliteedi hindamisel kasutatavate standardmeetodite nimekirja ning täiendatakse uute seirataavate saasteainete metoodikatega.

Paragrahvi 13 uus sõnastus ajakohastab ja täpsustab saasteainete mõõtemetodite loetelu, standardiviiteid ning mõõtetulemuste esitamise põhimõtteid. Muudatuse eesmärk on viia määrus vastavusse uue õhukvaliteedi direktiivi lisaga VI ning laiendada nende ainete ja parameetrite ringi, millele laieneb uue õhukvaliteedi direktiivi kohane seirekohustus.

Uues õhukvaliteedi direktiivis on uuendatud standardiviiteid. Näiteks osakeste (PM₁₀ ja PM_{2,5}) proovivõtu ja mõõtmise standard EVS-EN 12341:2014 on asendatud uuema versiooniga EVS-EN 12341:2023, mis tagab parema andmekvaliteedi ja vastavuse Euroopa Liidu nõuetele. Samuti on ajakohastatud benseeni mõõtmise standard kuna õhukvaliteedi direktiivi kuuendas lisas on nüüd viidatud standardile EN 14662.

Eelnõu muudatusega ühtlustatakse ka metallide ja ühendite määramise metoodikat. Kui kehtivas määruuses käsitleti pliid, arseeni, kaadmiumi ja niklit osaliselt eraldi, siis edaspidi määratakse need ühe metoodika järgi. Lisatud on kõigi nimetatud metallide sadestuse mõõtmise standardid, mis tugevdab seire terviklikkust ja vastavust uutele seirekohustustele.

Samuti on täpsustatud polütsükliiliste aromaatsete süsivesinike (PAH) määramise metoodikat. Uues sõnastuses on eristatud proovivõtu ja määramise standardid ning lisatud võimalus kasutada riiklikke või ISO meetodeid, kui mõne muu PAH-ühendi jaoks puudub Euroopa standard. See tagab paindlikkuse ja võimaldab seiret laiendada uute teadussaavutuste põhjal.

Oluline sisuline uuendus on uute mõõteparameetrite lisamine. Esmakordselt tuuakse sisse PM_{2,5} osakestes olevate ionide (nitraat, sulfaat, kloriid, ammonium, naatrium, kaalium, magneesium, kaltsium) määramine, samuti elementaarse ja orgaanilise süsiniku määramine. Lisatakse võimalus mõõta osooni eeldusaineid, metaani, ülipeeneid osakesi, musta süsinikku, ammoniaaki ja elavhõbeda eri vorme. Nende puhul lubatakse kasutada samaväärseid üldtunnustatud meetodeid, kui puudub Euroopa standard. Täiendused toetavad direktiivi 2024/2881 eesmärki laiendada seire ulatust ja parandada saaste koostise mõistmist.

Lõiked 4 ja 5 sätestavad võimaluse kasutada rahvusvaheliselt üldtunnustatud alternatiivseid meetodeid, kui need tagavad standardmeetoditega samaväärse tulemuse. Selliste meetoditega saadud tulemusi tuleb vajaduse korral korrigeerida standardmeetodi tasemele ning võimaluse korral ka tagasiulatuvalt, et säilitada ajaline võrreldavus ja andmete usaldusväärsus.

Punktiga 13 eemaldatakse viide ülemisele ja alumisele hindamispriiridele. Täpsem selgitus hindamispriiri kohta on toodud § 1 punkt 1 juures.

Punktiga 14 muudetakse § 15, et ajakohastada aruandlusnõuded ja viia need vastavusse uuendatud terminoloogiaga. Määrusest jäetakse välja lisa 5 ning selle sisu- ja vorminõuded sätestatakse otse määruses, et tagada üheselt mõistetav ja selgem regulatsioon.

Lisaks aruandluse korrastamisele ühtlustatakse ka terminoloogiat. Kehtivas määruses kasutatakse paralleelselt termineid „*pistelised mõõtmised*“ ja „*indikaatormõõtmised*“, mis on tekitanud segadust. Edaspidi kasutatakse ainult terminit „*pistelised mõõtmised*“, mis vastab õhukvaliteedi direktiivis kasutatavale terminile ning kajastab täpsemalt mõõtmiste eesmärki – ajutisi, sihipäraselt kavandatud mõõtmisi, mida tehakse paiksete mõõtmiste täiendamiseks ja ruumilise katvuse parandamiseks.

Uues sõnastuses on lihtsustatud ja täpsustatud ka aruande struktuuri. Nõuded on jaotatud nelja kategooriasse:

- mõõtmiste üldandmed (nt tellija, proovivõtukoht, aeg, meteoroloogilised parameetrid);
- mõõteseadmete andmed (nt tüüp, valmistaja, mõõtepiirkond, mõõteprintsip);
- mõõtemetodite andmed (nt standardi number ja nimetus, viide akrediteeringule);
- mõõtja andmed (nt labori nimi, akrediteeringu ja pädevustunnistuse number).

Põletusseadmete aruandlust reguleeritakse veel ka muude õigusaktidega.

Muudatuse tulemusena on § 15 selgem ja keskendub just õhukvaliteedi taseme mõõtmistele ning lisaks rahvusvahelistele standarditele on võimalik kasutada muid tunnustatud meetodikaid. See läheb kokku üldise põhimõttega mõõtemetoodikatele viitamisel.

Punktiga 15 täiendatakse määrust §-ga 15¹, mis sätestab nõuded, mis esitatakse heiteallikate heite koguse mõõtmise aruandes.

Lisatava paragrahvi eesmärk on eristada õhukvaliteedi taseme mõõtmiste aruandlus ja heiteallikate heite koguse mõõtmiste aruandlus ning luua viimasele selge ja eraldi õiguslik alus. Kehtivas määruses on heite koguse mõõtmise aruande nõuded osaliselt § 15 lõigetes 6 ja 7, mis käsitlevad nii õhukvaliteedi kui ka heite koguse mõõtmisi koos. Selline kord ei olnud piisavalt selge ega eristanud piisavalt kahe mõõtmisliigi eesmärki ja meetodikat. Paragrahviga 15¹ luuakse selge struktuur: § 15 reguleerib õhukvaliteedi mõõtmisi ja § 15¹ heiteallikate heite koguse mõõtmisi.

Heiteallikate heite koguse mõõtmiste aruande eesmärk on kirjeldada käitise või heiteallika tegelikku heidet, tagades, et mõõtmistulemused on võrreldavad ja piisavalt põhjalikud, et hinnata vastavust keskkonnaloa tingimustele või saasteainete heite piirväärtustele. Selleks sätestatakse, millised andmed peavad aruandes sisalduma – alates proovivõtu üldandmetest kuni protsessi- ja mõõtepunkti tehniliste parameetriteni. Samuti lihtsustub aruannete struktuur, et kõik laborid saaksid esitada andmeid sama loogika ja detailsusega.

Aruannetes paraneb andmete kvaliteet ja kontrollitavus, kuna esitatakse kõik peamised mõõte- ja protsessiandmed (nt temperatuur, rõhk, niiskus, kütuseliik, toodangu kogus jms). Keskkonnaametil lihtsustub nii andmevahetus kui ka järelevalve, sest selge aruandlusvorm võimaldab kontrollida heite vastavust lubadele ja keskkonnanormidele.

Lisaks parandab lisatud paragrahv õigusselgust, kuna õhukvaliteedi ja heite koguse mõõtmise erinevad eesmärgid ja aruande nõuded on nüüd selgesti eraldi sätestatud.

Punktiga 16 täiendatakse § 16 lõiget 2 punktiga 5, laiendades arvutusliku hindamise kasutusvaldkonda. Varem keskendus arvutuslik hindamine peamiselt saasteainete hajumise ja taustasisalduse määramisele ning heiteallikate mõju hindamisele. Muudatusega lisatakse võimalus kasutada arvutuslikku hindamist ka saasteainete ekspositsiooni arvutamisel ja tervisemõju hindamisel, mis on oluline samm õhukvaliteedi juhtimise ja poliitika täpsustamiseks.

Ekspositsiooni ja tervisemõju modelleerimine võimaldab hinnata, kui suur osa elanikkonnast mingis piirkonnas on tegelikult saasteainetega pikaajaliselt või lühiajaliselt kokku puutunud ning milline on selle põhjustatav hinnanguline terviserisk. Selline teave on oluline nii õhukvaliteedi parandamise tegevuskavade koostamisel kui ka riiklike tervise- ja keskkonnastrateegiate kujundamisel. Samuti toetab see nõuet hinnata õhukvaliteedi mõju elanike tervisele ja sotsiaalmajanduslikule heaolule, mida uus õhukvaliteedi direktiiv rõhutab kui üht olulisemat poliitikaeesmärki.

Punktiga 17 täpsustatakse § 17 lõike 1 punkti 3 sõnastust, et tagada parem loetavus ja ühtlus teiste sätetega. Sätte sisu jääb samaks: arvutuslik hindamine või hajumismudel peab suutma arvutada saasteainete kontsentratsioone vähemalt tunnise ajasammuga, et tulemused oleksid võrreldavad õhukvaliteedi piirväärtuste, teavitamis- ja häiretasemete hindamisega, mis on samuti määratud tunni põhjal.

Punkti 18 kohaselt tuleb hajumisarvutustes arvestada 500 m raadiusega tootmisterritooriumist. Paragrahvi 17 lõike 7 sõnastust parandatakse sarnaselt keskkonnaministri 23. oktoobri 2019. a määruse nr 56 „Keskkonnaloa taotlusele esitatavad täpsustavad nõuded ja loa andmise kord ning keskkonnaloa taotluse ja loa andmekoosseis“ sõnastusega, et sätestatu oleks selgem ja üheselt arusaadav. Muudatuste jõustumisel menetluses olevate taotluste korral võib Keskkonnaamet arvestada ka senisel viisil tehtud hajumisarvutusi.

Punktiga 19 jäetakse § 18¹ lõike 2 punktist 2 välja sõna „isojoontega“, kuna see täpsustus on ebaoluline ja võib põhjustada tõlgendamisprobleeme arvutuslike hindamiste tulemuste esitamisel.

Punktiga 20 asendatakse § 18¹ lõikes 3 sõnad „vastav isojoon“ sõnadega „selgelt eristuv tähis“, et ajakohastada ja täpsustada terminoloogiat, mis kirjeldab arvutusliku hindamise tulemuste graafilist esitust. Sätte sisu on muudatuse järel tehnoloogiliselt neutraalsem ja võimaldab paremini kohaldada tänapäevaseid andmevisualiseerimise meetodeid.

Varasem nõue esitada arvutuslikud tulemused isojoonte kujul (st kontuurjoontega, mis ühendavad võrdse kontsentratsiooniga punkte) pärines ajast, mil modelleerimistulemusi kujutati valdavalt staatilistel kaartidel. Tänapäeval esitatakse hajumisarvutuste tulemusi aga sageli digitaalselt, värvikaartide, punktandmete või interaktiivsete ruumikihtidena, kus traditsioonilisi isojooni ei kasutata.

Uus sõnastus võimaldab kujutada saasteaine kontsentratsioonide tasemeid või piirväärtuste ületuspiirkondi mõnel muul üheselt arusaadaval viisil (nt värvitoon, sümbol või legendi tähistus), sõltumata kasutatavast tarkvarast või visualiseerimisvahendist.

Punktiga 21 eemaldatakse tekstist viide ülemisele hindamispääle. Hindamispääle definitsiooni muutmise kohta on täpsemalt selgitatud § 1 punktis 1.

Punktidega 22 ja 23 muudetakse määruse normitehnilist osa, jättes sealt välja viited 12.12.2026 kehtetuks muutuvatele direktiividele, ning lisatakse viide Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2024/2881/EL.

Punktiga 23 kehtestatakse määruse lisad 1–4 uues sõnastuses.

Lisaga 1 võetakse üle uue õhukvaliteedi direktiivi lisa V kohased andmekvaliteedi nõuded saasteainete mõõtmise määramatuse korral. Õhukvaliteedi direktiivi lisa V muudab andmekvaliteedi nõudeid võrreldes direktiivi 2008/50/EÜ lisaga I täpsemaks ja rangemaks. Kui varasemad nõuded keskendusid peamiselt mõõtmiste üldistele tingimustele, mõõtepunktide valikule ja viitemetoditele, siis nüüd laiendatakse need kogu andmehaldusele: mõõtmisele, valideerimisele, modelleerimisele, andmete kättesaadavusele ning nende kasutatavusele. Uues õhukvaliteedi direktiivis on andmekvaliteedi mõiste detailsemalt lahti kirjutatud, mis loob selgemad ja ühtlasemad standardid kõigile liikmesriikidele. Üks olulisemaid muudatusi on selged minimaalse andmekatte nõuded. Direktiiv 2008/50/EÜ küll sätestas samuti, et mõõtmised peavad olema esinduslikud ja vastama teatud katvuskriteeriumidele, kuid need nõuded olid üldised. Uus õhukvaliteedi direktiiv kordab üle vajaduse koguda vähemalt ühe aasta ulatuses mõõtmisandmeid, täpsustab katvuse miinimumnõudeid ja seob need otseselt andmekvaliteedi eesmärkidega. See tähendab, et katvuse miinimumid on täpselt määratud.

Täpsustunud on ka viitemetodite ja alternatiivsete meetodite kasutamise põhimõtted. Direktiiv 2008/50/EÜ nõudis viitemetodite kasutamist ja lubas lisaks ka alternatiivseid meetodeid, kuid tingimused olid üldised. Uus õhukvaliteedi direktiiv sätestab, et kõik alternatiivsed meetodid peavad olema võrreldavad, standardiseeritud ning kvaliteedijuhtimise süsteemiga kaetud. See muudab andmekvaliteedi kontrolli järjepidevamaks ja vähendab erinevusi liikmesriikide mõõtetulemuste täpsuses.

Samuti on õhukvaliteedi direktiivis andmekvaliteedi tagamisel oluliselt suurem rõhk modelleerimisel. Direktiiv 2008/50/EÜ käsitles modelleerimist eelkõige täiendava hindamisviisina olukorras, kus mõõtmisi oli vähe, kuid ei sidunud seda otseselt andmekvaliteedi eesmärkidega. Uus õhukvaliteedi direktiiv seob mõõtmise ja modelleerimise üheks terviklikuks hindamissüsteemiks, kus modelleerimise kasutamine on lubatud üksnes juhul, kui selle kvaliteet on tõendatud ja vastab lisa V nõuetele. Seega on arvutuslik hindamine osa standardiseeritud andmekvaliteedi raamistikust.

Uuendatud on ka andmete valideerimise ja kättesaadavuse nõuded. Direktiiv 2008/50/EÜ rõhutas peamiselt õhukvaliteedi seiret ja aruandlust Euroopa Komisjoniga, jättes andmete avaliku kättesaadavuse ning kasutusmugavuse detailid liikmesriikide enda kehtestada. Uus õhukvaliteedi direktiiv nõuab, et andmed oleksid esitatud ühtlustatud vormingus, valideeritud ja avalikkusele kättesaadavad. See suurendab läbipaistvust ning tagab, et andmekvaliteet on ühtne nii hindamiseks, järelevalveks kui ka otsustamise aluseks.

Lisaga 2 muudetakse seirejaamade arvu määramise nõuded vastavaks uue õhukvaliteedi direktiivi lisa III nõuetele. Direktiivis 2008/50/EÜ on seirejaamade arvu nõuded määratud konkreetsete minimaalkogustena, mis lähtusid piirkonna rahvaarvust ja etteantud tabelitest. Eesti pidi tagama vajalikud statsionaarsed proovivõtukohtad ning vähemalt ühe maatausta mõõtepunkti iga 100 000 km² kohta. Lisaks lubab õhukvaliteedi direktiiv jaamade arvu vähendada kuni 50%, kui mõõtmisi täiendati modelleerimise või pisteliste mõõtmistega. Seirevõrgu ülesehitus oli seega määratud selgelt kvantitatiivselt.

Uus õhukvaliteedi direktiiv jätab miinimumnõuded alles, kuid ajakohastab need ja seob tihedamalt seire kvaliteedi nõuetega. Tabelites, milles on sätestatud seirejaamade minimaalne

arv erinevate saasteainete puhul, on rõhk liikunud sellele, et jaamade arv peab tagama piisava esinduslikkuse ning vastama meetoodilistele nõuetele. Eesti kontekstis on oluline, et uued tabelid ei nõua seirejaamade arvu suurenemist võrreldes senise võrguga. Muudatused ei sisalda Eestile kohustust rajada uusi seirejaamu. Tuleb tagada, et praegune seirevõrk vastaks lisades sätestatud meetoodilistele ja esinduslikkuse nõuetele ning toetaks kvaliteetset õhukvaliteedi hindamist.

Lisas 3 esitatakse õhukvaliteedi direktiivi IV lisa osa IV kohaselt muudetud osoonisalduse määramise nõuded. Lisas ajakohastatakse osooni seirejaamade liigitamise ja paiknemise põhimõtted. Kehtiva direktiivi 2008/50/EÜ lisa VII liigitas osooni mõõtmise proovivõtukohad selgelt eristatavatesse kategooriatesse, sealhulgas linnakeskkonna tausta, maakeskkonna tausta, liikluskoormusega ja tööstuspiirkondadesse. Nõuded olid esitatud detailsete kriteeriumidena, mis määrasid nii mõõtekoha tüübi kui ka selle asukoha suhte hoonestuse, liikluse ja teiste saasteallikatega. Samuti sätestati minimaalne proovivõtukohtade arv, mis oli sätestatud õhukvaliteedi direktiivi lisa tabelites.

Uue õhukvaliteedi direktiivi lisa säilitab põhimõtte, et osooni peab seirama eristatavates linnakeskkonna ja maakeskkonna taustapiirkondades ning vajaduse korral transpordikoormusega asukohtades, kuid ajakohastab liigitamise ja paiknemise nõuded uuendatud meetoodiliste ja esinduslikkuse kriteeriumide kohaselt. Uue õhukvaliteedi direktiivi lisa IV osa 4 ei muuda seirejaamade liigitamise üldpõhimõtet, kuid täpsustab paiknemise tingimusi, keskendudes eelkõige sellele, et proovivõtukohad peavad tagama usaldusväärse teabe piirkonna osoonikoormuse ning elanikkonna kokkupuute kohta.

Miinimumnõuded seirejaamade arvule osooni puhul jäävad uue õhukvaliteedi direktiiviga alles, kuid need on koondatud lisa III tabelitesse ning seotud tihedamalt seire kvaliteedi ja modelleerimisega. Erinevalt kehtivast direktiivist, mis sätestab jaamade arvu peamiselt rahvaarvu alusel, seob uus õhukvaliteedi direktiiv miinimumnõuded kokkupuuteolukordadega ja andmekvaliteedi tagamisega. Eestile ei too see muudatus kaasa vajadust rajada uusi osooni seirejaamu, kuna olemasolev seirevõrk vastab õhukvaliteedi direktiivis sätestatule. Küll aga tuleb tagada, et mõõtekohtade paiknemine ja liigitus vastaksid ajakohastatud paiknemiskriteeriumidele.

Lisaga 4 võetakse õhukvaliteedi direktiivi lisa III tabelist 4 üle osooni mõõtmise nõuded pidevseire jaamades ja ülipeenete osakeste (PM_{0,1}) seire tingimused lisa VII neljandast jaost. Kehtivas õhukvaliteedi direktiivis on osooni seirejaamade miinimumarvud määratud konkreetsetes tabelites. Need tabelid näitavad selgelt, mitut mõõtejaama tuleb igas tsoonis või linnastus vähemalt kasutada. Arvutuskäik sõltub põhimõttel, et kui mõõtmised on ainus meetod, peab tsoonis olema vähemalt üks seirejaam iga kahe miljoni elaniku kohta või vähemalt üks seirejaam iga 50 000 km² kohta, olenevalt sellest, kumb nõue tõi suurema jaamade arvu. Seega on tegemist rangelt arvulise miinimumnõudega, mille alusel tuleb tagada piisav arv osooni mõõtepunkte.

Uues õhukvaliteedi direktiivis jäetakse osooni mõõtmise jaamade minimaalsed arvud alles, kuid need on esitatud uuendatud tabelina ja seotud otsesemalt sellega, et seirevõrk peab olema esinduslik ning kajastama inimeste tegelikku kokkupuudet saastega. Miinimumarv ei sõltu enam rahvaarvust ja pindalast, vaid nõue on seotud sellega, et igas linnakeskkonna ja maakeskkonna taustapiirkonnas peab olema piisavalt mõõtekohti, et saada terviklik ülevaade osoonitasemest.

Oluline erinevus seisneb ka selles, et uus õhukvaliteedi direktiiv sätestab hulga uusi saasteaineid, mida tuleb samuti seirata. Nende hulgas näiteks ülipeened osakesed, mida direktiivis 2008/50/EÜ ei olnud. See tähendab, et lisaks osooni mõõtmisele tuleb riigil tagada

ka PM_{0,1} mõõtmise eraldi nõuete kohaselt. See ei suurenda otseselt osooni jaamade arvu, kuid lisab uue seirekohustuse, mis täidetakse sobivates mõõtejaamades.

Punktiga 25 tunnistatakse lisa 5 kehtetuks. Selles kehtestatud aruande sisu- ja vorminõuded tuuakse määruse §-desse 15 ja 15¹. Muudatuse sisu on selgitatud punktide 14 ja 15 juures.

Paragrahv 6 sätestab määruse jõustumisaja, mis on 11. detsember 2026. See on õhukvaliteedi direktiivi ülevõtmise tähtaeg ning selleks ajaks on kavandatud ka õhukvaliteedi direktiivi ülevõtva seaduse jõustumine.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on vastavuses ELi õigusega. Eelnõukohase määrusega võetakse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2024/2881 nõuded.

4. Määruse mõju

4.1 Õhukvaliteedi piirväärtuste muutumine

Sihtrühmad:

tootmisettevõtted – ligikaudu 1800 keskkonnakaitseloaga ettevõtet;

kohalikud omavalitsused;

Keskkonnaamet;

Eesti Keskkonnauuringute Keskus.

Määrusel on positiivne mõju elanikele ja keskkonnale. Paragrahvi 4 kohased õhukvaliteedi piirväärtuste muudatused aitavad kaasa tervema elu- ja puhtama looduskeskkonna kujunemisele.

Direktiiv (EL) 2024/2881 on oluline samm Euroopa Liidu õhusaastennormide ajakohastamisel ja ühtlustamisel. Õhukvaliteedi direktiiv koondab ning uuendab seni kehtinud 2008/50/EÜ ja 2004/107/EÜ sätteid, tuues need ühe akti kokku. Muudatuste peamine eesmärk on viia ELi piirväärtused lähemale Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) 2021. aasta soovitudele, mis põhinevad uuemal teaduslikul tõendusmaterjalil õhusaaste kahjulike tervisemõjude kohta.

Kõige olulisemad muudatused puudutavad peeneid ja eriti peeneid osakesi (PM_{2,5} ja PM₁₀) ning lämmastikdioksiidi (NO₂), mis on terviseriskide seisukohalt kõige olulisemad saasteained linnakeskkonnas. PM_{2,5} aastane piirväärtus väheneb 25 mikrogrammilt kuupmeetri kohta 10 mikrogrammile, PM₁₀ aastane piirväärtus 40-lt 20 mikrogrammile ja NO₂ aastane piirväärtus 40-lt 20 mikrogrammile.

Õhukvaliteedi direktiiv muudab varasemad 2004/107/EÜ sihtväärtused raskmetallide (arsen, kaadmium, nikkel) ja BaP siduvateks piirväärtusteks. See tähendab, et nende saasteainete puhul ei ole tegu enam üksnes seire- ja hindamissoovitustega, vaid liikmesriigid peavad tagama nende reaalse vastavuse piirnormidele.

Mõju ettevõtlusele: majanduslik mõju

EKUK hindas käitiste vastavust uutele õhukvaliteedi piirväärtustele. Selle põhjal tuvastati ligikaudu 250 käitist, kelle puhul on arvutusliku hindamise tulemustes oht ületada aastal 2030 kehtima hakkavaid piirväärtusi. Hindamine tugines keskkonnaotsuste infosüsteemis KOTKAS registreeritud heiteallikate maksimaalsetele heitkogustele. Seetõttu võivad arvutusliku hindamise tulemused tegelikku olukorda üle hinnata, sest reaalses olukorras käitiste

töökoormus ja heitkogused ajas varieeruvad. Näiteks piirväärtuste teoreetiline ületamine võib olla tingitud käitiste koosmõjust ehk olukorrast, kus mitme käitise modelleeritud mõjud kattuvad ning nende ühine mõju võib arvutuslikult viia piirväärtuse ületamiseni. Samuti võivad olla ületamised tingitud kas tööajadünaamika ülehindamisest või valedest heiteallika parameetritest, mis on jäänud loal ajakohastamata.

Eelnimetatud 250 käitise hulgas võib olla mitu käitist, mis juba praegu rakendavad meetmeid heite piiramiseks, et vastata Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2015/2193/EL (keskmise võimsusega põletusseadmetest (1–50 MW_{th}) õhku eralduvate teatavate saasteainete heite piiramise kohta) nõuetele.

Alates 1. jaanuarist 2030 hakkavad olemasolevatele 1–5 MW_{th} põletusseadmetele kehtima rangemad heite piirväärtused. Võttes arvesse põletusseadmete soojussisendile vastavaid nimisoojusvõimsusi, millest alates saavutatakse 50% piirväärtuse tase, ja alates 2030. aastast kehtima hakkavaid rangemaid heite piirväärtusi, jõudis Kliimaministeerium koostöös EKUK-iga täiendavate mudeldamiste järel järeldusele, et 1–5 MW_{th} põletusseadmete puhul on keskkonnariski tekkimine ebatõenäoline. Nendele põletusseadmetele hakkavad kehtima rangemad õhusaaste piirväärtused, mis toob kaasa vajaduse muuta 449 katlamaja õhusaasteluba. Bürokratia vähendamise eesmärgil näeb 17.06.2026 vastu võetud seadus ette võimaluse viia väikese keskkonnamõjuga käitised õhusaasteloalt registreeringule. Selle tulemusel väheneb õhusaastelubade menetlemisaeg, taotluse andmekoosseisude maht, keskkonnatasude deklareerimise intervall ning lisaks kiirendatakse katlamajade toimepidevuse tagamise aluseks olevate dokumentide menetlust.

Keskkonnaamet teavitab võimalikke uute piirväärtuste ületajaid 2027. aastal, et käitised saaksid aegsasti hinnata oma tegevuse vastavust uutele õhukvaliteedi piirväärtustele. Kui käitis teeb hinnangu ning see tõendab, et piirväärtuseid ei ületata, ei ole käitisel vaja oma luba muuta ega lisameetmeid rakendada.

Atmosfääriõhu kaitse seaduse § 101 lõike 1 punkti 6 kohaselt hindavad käitised vähemalt kord aastas oma tegevuse vastavust õhukvaliteedi piir- või sihtväärtustele väljaspool tootmisterritooriumi, kui nende heide võib tõenäoliselt põhjustada õhukvaliteedi hindamispiiri ületamist. Kuna selline kohustus on käitistel juba kehtivas seaduses, ei tekita uute piirväärtustega vastavuse hindamine käitistele märkimisväärset halduskoormust.

Keskkonnakaitseloa ettevõtted on koostanud lubatud heitkoguste projekti, mille alusel on juba praegu võimalik saada algne hinnang heidete vastavusest õhukvaliteedi uutele piirväärtustele ning kavandada ja rakendada asjakohaseid meetmeid uute piirväärtuste tagamiseks.

Kui käitisel tekib reaalne oht ületada 2030. aastal kehtima hakkavaid piirväärtusi, tuleb tal selleks, et tagada keskkonnaloa vastavus ja keskkonnanõuete täitmine, kasutada näiteks saasteainete püüdeseadmeid, võtta kasutusele vähemsaastav kütus või rakendada muid tööprotsesside ressursisäästlikkust suurendavaid meetmeid. Käitiste võetavad meetmed sõltuvad ka sellest, milliseid saasteaineid nad välisõhku heidavad.

Keskkonnaametile tähendab lubade muutmine ajutist lisatööd, kuid muudetavate lubade hulk sõltub sellest, kui paljud käitised peavad muutma lube 2030. aastal kehtima hakkavate piirväärtuste tõttu.

Mõju kohalikele omavalitsustele

Õhukvaliteedi direktiivi rakendamine võib kohalikele omavalitsustele (edaspidi ka *KOI*) tuua kaasa lisakohustusi ja -kulusid, eelkõige juhul, kui nende haldusalas tuvastatakse riikliku

keskkonnaseire käigus aastal 2030 kehtima hakkavate õhukvaliteedi normide ületus enne aastat 2030. Sel juhul peab KOV koostama õhukvaliteedi parandamise tegevuskava, mis on uus nõue. Samas ei ole õhusaasteainete seiretulemuste suundmust arvestades sellise vajaduse tekkimine tõenäoline.

Mõjusid on täpsemalt hinnatud direktiivi üle võtva 17.06.2026 vastu võetud seaduse seletuskirjas.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Mõju elu- ja looduskeskkonnale on positiivne.

Elanikkonna jaoks on rangematel õhukvaliteedi normidel mitmekülgne ja pikaajaline mõju. Eesmärk on inimeste tervise parem kaitse, kuna uuemad teadusuuringud näitavad, et ka senised lubatud saasteainete tasemed võivad kahjustada inimeste tervist.

Aastal 2022 valmis Keskkonnaministeeriumi tellitud Tartu Ülikooli uuring ³, „Välisõhu kvaliteedi mõju võrdlus inimeste tervisele Eestis aastatel 2010 ja 2020 ning õhusaaste tervisemõjude prognoos aastaks 2030“. Uuringu kohaselt põhjustasid eriti peened osakesed ja lämmastikdioksiid 2020. aastal Eestis keskmiselt 1179 varajast surma. Kokku põhjustab õhusaaste Eestis 14 179 kaotatud eluaastat aastas, mille sotsiaalmajanduslikud väliskulud ehk tervisemõju rahaline ekvivalent on 666 miljonit eurot aastas. Keskmiselt väheneb oodatav eluiga õhusaaste tõttu ligi kümme kuud, ent riskirühmades oluliselt rohkem, ulatudes kuni 12 aastani. Seega on muudatused inimeste tervise kaitseks väga vajalikud.

Esmane ja otsene mõju avaldub inimese tervise paranemises. Rangemate normide järgmisega väheneb kokkupuude tervisele kahjulike saasteainetega, nagu eriti peened osakesed (PM_{2.5}), lämmastikdioksiid või osoon. See aitab ennetada hingamisteede haigusi, südame-veresoonkonna probleeme, allergiaid ja muid kroonilisi seisundeid, eriti tundlikel elanikkonnarühmadel.

Tervem elanikkond tähendab väiksemaid kulusid tervishoiusüsteemile, vähem töölt puudumist ja suuremat töövoimet. Samuti võib paraneda elukvaliteet tihedalt asustatud piirkondades, kus õhusaaste on seni olnud probleemiks.

Lisaks võivad rangemad normid mõjutada ka inimeste käitumist ja ootusi elukeskkonnale. Elanikkond muutub teadlikumaks oma õigustest puhtale õhule ning kasvab surve kohalikele omavalitsustele ja käitistele võtta kasutusele meetmeid saaste vähendamiseks – näiteks edendada ühistransporti, piirata autoliiklust või rakendada puhtamaid tehnoloogiaid.

4.2. Õhukvaliteedi hindamise korra muutmine

Sihtrühmad:

Eesti Keskkonnauuringute Keskus;

Keskkonnaagentuur;

Kliimaministeerium.

³ <https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2025-03/V%C3%A4lis%C3%B5hu%20kvaliteedi%20m%C3%B5ju%20v%C3%B5rdlus%20inimeste%20tervisele%20Eestis%20aastatel%202010%20ja%202020%20ning%20%C3%B5husaaste%20tervisem%C3%B5jude%20prognoos%20aastaks%202030%20l%C3%B5plik.pdf>.

Mõju riigiasutuste töökoormusele

Paragrahvis 5 sätestatud seiretingimuste muudatuste tõttu tuleb EKUK-il arvestada seire tegemisel uute nõuetega, samuti parandada seirevõimet, sest seirata tuleb rohkem saasteaineid. Selleks on juba rakendamisel SF21+ projekt „Õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine ja täiendamine ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomine“.

Välisõhu seire uute nõuete tõttu tuleb muuta ka riikliku seireprogrammi välisõhuseire alamprogrammi, kus on sätestatud seirejaamade asukohad, seiratavad parameetrid, kasutatud seadmed ja muud dokumenteerimist vajavad andmed. Alamprogrammi uuendatakse 2026. aastal ning selles osalevad Kliimaministeerium, Eesti Keskkonnauuringute Keskus ja Keskkonnaagentuur. Mõju asutuste töökoormusele on minimaalne ning lisakulutusi ei teki.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, rakendamiseks vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega tekivad ajutised kulud Keskkonnaametile nende hallatava infosüsteemi KOTKAS arendustööde vajaduse tõttu. Infosüsteemi on vaja täiendada määruhes 75 olevate uute piirväärtustega.

EKUK-il suureneb töökoormus saasteainete seirele kehtestatud uute nõuete tõttu. Saasteaineid peab seirama määruhes sätestatud rahvusvahelise metoodika kohaselt. See eeldab kvaliteedikontrolli ja mõõtemetoodikate järjepidevat ajakohastamist. Lisanduvad ka uued seiratavad saasteained, näiteks must süsinik ja ultrapeened osakesed, mille mõõtmine nõuab täpsemat aparatuuri ja spetsiifilisi oskusi. Andmekvaliteedi nõuded muutuvad varasemast täpsemaks ja rangemaks. Euroopa Liidu uuendatud õhukvaliteedi direktiivi lisades 3–6 on sätestatud üksikasjalikud tingimused seirevõrgu kavandamisele, mõõtmismeetoditele, andmekvaliteedi eesmärkidele ja tulemuste valideerimisele. EKUK peab tagama, et nende seirekorraldus ja mõõteprotseduurid vastaksid nende lisade nõuetele, sh mõõtmistäpsuse, andmekao, proovivõtu esinduslikkuse ning laboratoorsete kvaliteedikontrollide kohta. See eeldab, et EKUK rakendab ja dokumenteerib järjepidevalt kvaliteedijuhtimissüsteemi, osaleb võrdlusmõõtmistes ja järgib rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid. Samuti tuleb tagada, et andmed oleksid võrreldavad teiste liikmesriikide seireandmetega ja vastaksid Euroopa Komisjoni ettenähtud aruandlusnõuetele.

Määruse 75 paragrahvis 5 tehtavate seirenõuete muudatuste tõttu tuleb EKUK-il seire tegemisel arvestada uute nõuetega. Uute seiratavate saasteainete tõttu tuleb parandada seirevõimet. Selleks juba rakendatakse SF21+ projekti „Õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine ja täiendamine ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomine“, mis keskendub Eesti õhukvaliteedi seirevõrgustiku ulatuslikule moderniseerimisele. Projekti elluviija on EKUK. Projekti käigus uuendatakse kõik olemasolevad statsionaarsed seirejaamad õhukvaliteedi direktiivi nõuete kohaselt ning luuakse üks uus jaam Lõuna-Eestisse. Eesti õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamise ja asukohapõhise terviseriski hindamise süsteemi loomise projekti kogumaksumus aastatel 2021–2029 on 14,3 miljonit eurot, millest 10 miljonit eurot kaetakse Euroopa Regionaalarengu Fondi toetusega ja 4,28 miljonit eurot riikliku kaasfinantseeringuna. Suurima osa projektist moodustab õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine ja täiendamine. Sellele järgneb asukohapõhise terviseriski hindamise süsteemi loomine. Projekt katab ka kahe superseirejaama sisustamise kulud.

Õhukvaliteedi direktiivis sätestatud nõuete järgimisega kaasnevate seirekulude rahastamiseks on vaja eraldada riigieelarvest suurusjärgus 150 000 € aastas alates 2027. aastast. Sellest kaetakse ka uute saasteainete seire kulud ning Lõuna-Eestisse rajatava seirejaama hoolduskulud, mis on ligikaudu 10 000 eurot aastas (sh jooksvad kulud, nagu elekter, transport, kuluvahendid).

Määruse rakendamiseks on lisaks vaja ajakohastada infosüsteemi KOTKAS hajumisarvutuste moodulit. Arenduse maksumus võib olla hinnanguliselt kuni 50 000 eurot. Aastal 2026 tehtav ärianalüüs annab täpsema hinnangu KOTKAS arendamiseks kuluva summale. Kulud kaetakse riigieelarvest eraldatud iga-aastasest infosüsteemide arendamise vahenditest. Kulude katteks taotleb Kliimaministeerium vahendeid 2027. aasta riigi eelarvestrateegia ja riigieelarve menetlemise protsessis. Juhul kui riigi eelarvestrateegia ja riigieelarve menetlemise käigus täiendavaid vahendeid ei eraldata, siis katab Kliimaministeerium lisandunud kohustused olemasoleva valitsemisala eelarve piires.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub koos atmosfääriõhu kaitse seaduse muudatustega 2026. aasta 11. detsembril.

7. Kooskõlastamine

Eelnõu saadetakse kooskõlastamiseks Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile.

Eelnõu saadetakse arvamuse avaldamiseks ka Eesti Linnade- ja Valdade Liidule, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojale, Eesti Keskkonnaühenduste Kojale, Eesti Keemiatööstuse Liidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale ja Terviseametile.